

การพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษากับการบริหารการเปลี่ยนแปลง ในยุคนวัตกรรมทางการศึกษา

The Development of Educational Leadership and Change Management in the Era of Educational Innovation

วิไลลักษณ์ รูกิจ¹, นิสารัตน์ แสงศรีเรือง², ศิวกร อินภูษา³,
ยิ่งสรค์ หาพา⁴, พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปณโย⁵

^{1,2,3,4,5}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ขอนแก่น, ประเทศไทย

Wilailuck Rookit¹, Nisaratt Saengsrueang², Siwakorn Inphusa³,
Yingsan Hapa⁴, Phra Maha Phisit Wisitthapanyo⁵

^{1,2,3,4,5}Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Khon Kaen, Thailand

✉: wilailuckrookit@gmail.com
(Corresponding Email)

Received: 23 May 2025; Revised: 11 June 2025; Accepted: 27 June 2025

© The Author(s) 2025

บทคัดย่อ

ผู้นำทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำต้องมีความสามารถหลายด้าน ทั้งการสร้างวิสัยทัศน์ การพัฒนาบุคลากร และการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจ ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการทำงานร่วมกัน องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางการศึกษาประกอบด้วย วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การบริหารทรัพยากรมนุษย์ จริยธรรมและคุณธรรม และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยผู้นำต้องมีคุณลักษณะสำคัญทั้งด้านการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การสื่อสาร และการนำเชิงนวัตกรรม การพัฒนาภาวะผู้นำสามารถทำได้หลายช่องทาง เช่น การฝึกอบรม การเรียนรู้จากที่ปรึกษา ประสบการณ์จริง และการสร้างเครือข่าย โดยผู้นำต้องแสดงบทบาทสำคัญทั้งในฐานะผู้สร้างวิสัยทัศน์ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง นักสร้างนวัตกรรม ผู้สร้างความร่วมมือ และต้นแบบทางจริยธรรม เพื่อนำพาองค์กรการศึกษาสู่ความสำเร็จในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางการศึกษา; การบริหารการเปลี่ยนแปลง; นวัตกรรมทางการศึกษา

Abstract

Educational leaders play a crucial role in driving educational organizations to achieve their goals, especially in today's rapidly changing technology and innovation era. Leaders must have multi-faceted skills, including vision creation, human resource development, and application of innovation to education management, as well as inspiring, fostering a culture of learning, and collaboration. Elements of educational leadership include vision, strategy, and

ability to manage change, use technology and innovation, human resource management, ethics and morality, and building relationships with communities. Leaders must possess key characteristics in terms of strategic decision-making, communication, and innovative leadership. Leadership development can be done through various channels, such as training, learning from mentors, real-world experiences, and networking. Leaders must play important roles as visionaries, change leaders, innovators, collaborators, and ethical role models to lead educational organizations to success in the digital age.

Keywords: Educational Leadership; Change Management; Educational Innovation

1. บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำทางการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถในการ บริหารการเปลี่ยนแปลง ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา (Fullan, 2020) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้และการบริหารสถานศึกษาต้องปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญ (Bush, 2021) แนวโน้มของการศึกษามุ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างแพร่หลาย (OECD, 2022) การแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังเร่งให้สถานศึกษานำแพลตฟอร์มดิจิทัลมาใช้มากขึ้น ซึ่งต้องอาศัยผู้นำที่สามารถบริหารการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Harris and Jones, 2022) ในบริบทของประเทศไทย นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) แต่ยังมีปัญหาด้านการบริหารจัดการที่ไม่เป็นระบบและการขาดภาวะผู้นำที่ปรับตัวได้ (PongPech and Chusorn, 2023) ผู้นำทางการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์สามารถช่วยให้สถานศึกษาปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในยุคของปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ Big Data (Leithwood, Sun, and Pollock, 2021) และการศึกษาพบว่าขาดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาภาวะผู้นำที่รองรับการเปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรม (Hallinger and Wang, 2022) และยังไม่มีกรอบแนวคิดระดับสากลที่ชัดเจนสำหรับการพัฒนาผู้นำในยุคดิจิทัล (Azorin, Harris, and Jones, 2021) ปัญหาสำคัญที่พบได้แก่ 1) ขาดรูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับยุคดิจิทัล 2) ผู้นำยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการใช้เทคโนโลยีบริหารการเปลี่ยนแปลง 3) การบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษายังไม่มีประสิทธิภาพ และ 4) การพัฒนาภาวะผู้นำยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ (Fullan, 2020; Harris and Jones, 2022) ดังนั้น การบูรณาการภาวะผู้นำทางการศึกษากับการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบและยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัล (Bush, 2021) การศึกษาเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษากับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในยุคนวัตกรรมทางการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการศึกษาที่มีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง และการประยุกต์ใช้นวัตกรรมทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความหมายภาวะผู้นำทางการศึกษา

ภาวะผู้นำทางการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาระบบการศึกษา โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมมีบทบาทมากขึ้น ผู้นำทางการศึกษาจึงต้องไม่เพียงบริหารจัดการได้ดี แต่ยังต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เพื่อนำพาสถาบันและบุคลากรให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยใหม่ มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของภาวะผู้นำ ดังนี้

พระครูปลัดรัตน ฐิตคุโณ และคณะ (2567) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำทางการศึกษาว่า เป็นความสามารถในการนำและประสานการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 โดยผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้า เข้าใจเทคโนโลยีดิจิทัล และสามารถบูรณาการนวัตกรรมเข้ากับการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ, พระมหาปฐมภูมิ ปณฺญาปทีโป และจิราภรณ์ ผันสว่าง (2565) ได้อธิบายว่า ภาวะผู้นำทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลและความสามารถในการชี้นำ สร้างแรงบันดาลใจ และพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล, พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (2563) ได้เสนอมุมมองว่า ภาวะผู้นำทางการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายทางการศึกษาที่ชัดเจน 2) ความสามารถในการสร้างและพัฒนาทีมงานที่มีประสิทธิภาพ และ 3) ความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลงในองค์กรการศึกษา, สมบัติ นพรัก (2563) ให้นิยามผู้นำทางการศึกษาว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจและนำพาองค์กรการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย โดยเน้นการพัฒนาบุคลากรและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง, สุวิมล ว่องวาณิช (2564) กล่าวว่าผู้นำทางการศึกษาคือผู้ที่มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษา ผู้นำต้องสามารถปรับตัวและนำพาองค์กรให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้, ปิยะนันท์ พูลศิริ (2565) ให้ความหมายผู้นำทางการศึกษาว่าเป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ในการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาและส่งเสริมการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียนและบุคลากร โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีมและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ นอกจากนี้

Fullan (2018) ให้นิยามผู้นำทางการศึกษาว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษา โดยเน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง, Hargreaves and Shirley (2020) กล่าวว่าผู้นำทางการศึกษาคือผู้ที่มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการสร้างความสมดุลระหว่างการรักษามาตรฐานการศึกษาดั้งเดิมกับการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา, Leithwood et al. (2019) ให้ความหมายผู้นำทางการศึกษาว่าเป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และส่งเสริมการพัฒนาทักษะของผู้เรียนและครู โดยเน้นการทำงานร่วมกันและการสร้างความไว้วางใจในองค์กร, Hallinger (2018) กล่าวว่าผู้นำทางการศึกษาคือผู้ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการและนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา โดยเน้นการสร้าง ความร่วมมือและการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา, Robinson (2019) ให้ความหมายผู้นำทางการศึกษาว่าเป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพครู โดยเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา และ Bush (2020) กล่าวว่าผู้นำทางการศึกษาคือผู้ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ

การเปลี่ยนแปลงและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเน้นการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในยุคดิจิทัล

สรุปได้ว่าผู้นำทางการศึกษา หมายถึง ผู้นำทางการศึกษาเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและนำพาองค์กรการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย โดยเน้นการสร้างวิสัยทัศน์ การพัฒนาบุคลากร และการนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยผู้นำต้องมีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญ และผู้นำทางการศึกษาในยุคปัจจุบันยังต้องมีทักษะการเป็นผู้นำในยุคดิจิทัล มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาระบบการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

3. องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางการศึกษา

ภาวะผู้นำทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถกำหนดทิศทาง ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และบริหารองค์กรให้ทันต่อเทคโนโลยีและนวัตกรรม นักวิชาการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำ (Fullan, 2020; Kotter, 2018; Brown, 2021; Bush and Glover, 2019; Shields, 2020; Leithwood et al., 2021) ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์และกลยุทธ์ ผู้นำทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับอนาคตขององค์กรทางการศึกษา วิสัยทัศน์นี้ควรสะท้อนถึงแนวโน้มและความท้าทายที่เกิดขึ้นในยุคนวัตกรรม พร้อมทั้งสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลจะช่วยให้สามารถตัดสินใจได้อย่างมั่นคงและมีทิศทางที่ชัดเจน 2) ความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในยุคของนวัตกรรมทางการศึกษา ผู้นำต้องมีทักษะในการบริหารการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านการกำหนดแผนงาน การสื่อสารกับบุคลากร และการปรับโครงสร้างขององค์กรให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ การเปลี่ยนแปลงในองค์กรทางการศึกษาต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ซึ่งผู้นำต้องสามารถกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความตื่นตัวและพร้อมรับมือกับความท้าทาย 3) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ในยุคที่เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญของการศึกษา ผู้นำต้องมีความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการบริหารองค์กร นอกจากนี้ ยังต้องสามารถประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา อาทิ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการเรียนรู้ออนไลน์ (E-learning) เพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน 4) การบริหารทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาทีมงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการนำพาองค์กรการศึกษาไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำต้องมีความสามารถในการสรรหา คัดเลือก และพัฒนาบุคลากรให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานเป็นทีมยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การบริหารงานเป็นไปอย่างราบรื่น 5) จริยธรรมและคุณธรรมในการบริหาร ผู้นำทางการศึกษาต้องมีจริยธรรมและคุณธรรมในการบริหาร เพื่อสร้างความไว้วางใจและความศรัทธาจากบุคลากรและผู้เรียน ความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำสามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้องและได้รับความเคารพจากผู้ร่วมงาน และ 6) ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและเครือข่าย การบริหาร

สถานศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะภายในองค์กร แต่ยังต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายต่างๆ เช่น ผู้ปกครอง หน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง ผู้นำต้องมีทักษะในการสื่อสารและสร้างความร่วมมือเพื่อให้เกิดการสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์และกลยุทธ์ 2) ความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง 3) การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม 4) การบริหารทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาทีมงาน 5) จริยธรรมและคุณธรรมในการบริหาร และ 6) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและเครือข่าย

4. คุณลักษณะของภาวะผู้นำทางการศึกษา

ภาวะผู้นำทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและพัฒนาองค์กรให้ทันกับยุคดิจิทัล ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถบริหารจัดการ พัฒนานวัตกรรม และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว คุณลักษณะที่สำคัญของภาวะผู้นำ (Fullan, 2020; Bush, 2021; Leithwood et al., 2021; Shields, 2020; Brown, 2021; Kotter, 2018; Bush and Glover, 2019) ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ ผู้นำทางการศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับอนาคตขององค์กรและการศึกษาที่พวกเขากำลังบริหาร วิสัยทัศน์ที่ดีจะช่วยกำหนดทิศทางขององค์กร และกระตุ้นให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้นำต้องสามารถคาดการณ์แนวโน้มของการศึกษาในอนาคตและปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว 2) ความสามารถในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การตัดสินใจเป็นหนึ่งในทักษะที่สำคัญที่สุดของผู้นำทางการศึกษา ผู้นำต้องสามารถวิเคราะห์ข้อมูลและใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อองค์กร ความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ช่วยให้ผู้นำสามารถกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการองค์กร และพัฒนากลยุทธ์ที่สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ 3) ความสามารถในการสื่อสาร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำสามารถส่งต่อแนวคิด วิสัยทัศน์ และนโยบายไปยังบุคลากรในองค์กรได้อย่างชัดเจน ผู้นำต้องสามารถสื่อสารได้ทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ 4) ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และเครือข่าย ผู้นำทางการศึกษาต้องมีความสามารถในการสร้างและบริหารความสัมพันธ์กับบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่ายภายนอก เช่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน การมีเครือข่ายที่เข้มแข็งช่วยให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาองค์กรการศึกษาได้ 5) การนำเขื่อนวัตกรรม ในยุคของเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้นำทางการศึกษาต้องสามารถนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการบริหารจัดการองค์กร การมีแนวคิดสร้างสรรค์และการเปิดรับนวัตกรรมใหม่ ๆ จะช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง 6) ความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในยุคที่นวัตกรรมมีบทบาทสำคัญ ผู้นำต้องสามารถบริหารการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถทำให้บุคลากรเกิดความพร้อมในการปรับตัว การบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพช่วยทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในองค์กรการศึกษา และ 7) การมีจริยธรรมและคุณธรรม ผู้นำทางการศึกษาต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารจัดการองค์กร ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส และมีความรับผิดชอบจะได้รับความ

ไว้วางใจจากบุคลากรและผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ การบริหารที่ยึดมั่นในหลักคุณธรรมช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรม

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของภาวะผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) ความสามารถในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ 3) ความสามารถในการสื่อสาร 4) การสร้างความสัมพันธ์และเครือข่าย 5) การนำเข้มนวัตกรรม 6) การบริหารการเปลี่ยนแปลง และ 7) จริยธรรมและคุณธรรม

5. การพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษา

ภาวะผู้นำทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถปรับตัว นำนวัตกรรมมาใช้ และพัฒนาองค์กรอย่างมีระบบ การพัฒนาภาวะผู้นำต้องอิงหลักฐานเชิงประจักษ์และใช้แนวทางที่เป็นระบบ (Bush, 2021; Leithwood et al., 2021; Fullan, 2020; Shields, 2020; Brown, 2021; Kotter, 2018) ได้แก่ 1) การพัฒนาผ่านการฝึกอบรมและการศึกษาต่อ การฝึกอบรมและการศึกษาต่อเป็นวิธีที่นิยมใช้มากที่สุดในการพัฒนาภาวะผู้นำ ผู้นำทางการศึกษาควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยี และแนวทางการบริหารการเปลี่ยนแปลง การศึกษาต่อระดับสูง เช่น ปริญญาโท หรือปริญญาเอก ด้านการบริหารการศึกษา สามารถช่วยให้ผู้นำมีความรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับแนวคิดและแนวทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ 2) การเรียนรู้จากที่ปรึกษาและพี่เลี้ยง การมีที่ปรึกษาและพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์สามารถช่วยพัฒนาทักษะของผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ปรึกษาสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหาร การพัฒนาความสัมพันธ์กับบุคลากร และวิธีการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร นอกจากนี้ การฝึกอบรมผ่านกระบวนการโค้ชซึ่งยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและปรับปรุงทักษะการเป็นผู้นำของบุคคลได้เป็นอย่างดี 3) การพัฒนาผ่านประสบการณ์การทำงานจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาภาวะผู้นำ ผู้นำสามารถพัฒนาทักษะของตนเองโดยการบริหารโครงการใหม่ ๆ หรือการรับผิดชอบงานที่ท้าทาย การหมุนเวียนตำแหน่งภายในองค์กร หรือการส่งบุคลากรไปปฏิบัติงานในบริบทที่แตกต่างกัน สามารถช่วยให้ผู้นำได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้ 4) การพัฒนาเครือข่ายและการเรียนรู้ร่วมกัน เครือข่ายของผู้นำทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการบริหาร ผู้นำสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นและนำแนวคิดใหม่ ๆ มาปรับใช้ในองค์กรของตนเอง การเข้าร่วมสมาคมวิชาชีพ การประชุมเชิงวิชาการ หรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับนานาชาติสามารถช่วยให้ผู้นำมีมุมมองที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับแนวโน้มการศึกษาในอนาคต 5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษา ผู้นำสามารถใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ เช่น คอร์สเรียนดิจิทัล บทเรียนผ่านวิดีโอ และแหล่งข้อมูลเปิด เพื่อพัฒนาทักษะของตนเอง นอกจากนี้ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และระบบวิเคราะห์ข้อมูลสามารถช่วยให้ผู้นำสามารถวิเคราะห์ข้อมูลทางการศึกษาและวางแผนกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 6) การส่งเสริมจริยธรรมและคุณธรรม ผู้นำทางการศึกษาที่ดีต้องมีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม การพัฒนาจริยธรรมสามารถทำได้โดยการปลูกฝังคุณธรรมในองค์กรและการมีบทบาทเป็นแบบอย่างที่ดี การฝึกอบรมเกี่ยวกับความเป็นธรรม

ความเท่าเทียม และความหลากหลายในสถานศึกษาจะช่วยให้ผู้นำสามารถบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความยั่งยืน

สรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษามีแนวทาง ดังนี้ 1) การฝึกอบรมและการศึกษาต่อ 2) การเรียนรู้จากที่ปรึกษาและพี่เลี้ยง 3) การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง 4) การสร้างเครือข่ายและการเรียนรู้ร่วมกัน 5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนา และ 6) การส่งเสริมจริยธรรมและคุณธรรม

6. บทบาทผู้นำกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในยุคนวัตกรรมทางการศึกษา

เทคโนโลยีและนวัตกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาวะผู้นำทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของระบบการศึกษาให้สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Fullan, 2020) ผู้นำต้องพัฒนาแนวทางบริหารที่ ยืดหยุ่น สร้างสรรค์ และรองรับแนวโน้มการศึกษาสมัยใหม่ เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยบทบาทสำคัญของผู้นำ ได้แก่ 1) ผู้นำในฐานะผู้สร้างวิสัยทัศน์และทิศทาง ผู้นำทางการศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับอนาคตขององค์กรและแนวทางการพัฒนาการศึกษาในยุคนวัตกรรม วิสัยทัศน์ที่ดีจะช่วยกำหนดทิศทางของการบริหารการเปลี่ยนแปลง และสร้างความเข้าใจร่วมกันภายในองค์กรเกี่ยวกับเป้าหมายที่ต้องการไปให้ถึง (Bush, 2021) นอกจากนี้วิสัยทัศน์ของผู้นำต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างต่อเนื่อง 2) ผู้นำในฐานะผู้บริหารการเปลี่ยนแปลง ผู้นำทางการศึกษาต้องสามารถบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งรวมถึงการประเมินแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น (Kotter, 2018) การเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงหมายถึงการสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนา เพื่อให้บุคลากรสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผู้นำในฐานะนักสร้างนวัตกรรม การบริหารสถานศึกษาในยุคนวัตกรรมจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่สามารถนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการศึกษา (Brown, 2021) ผู้นำต้องส่งเสริมวัฒนธรรมของการคิดสร้างสรรค์และสนับสนุนการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการบวนการเรียนการสอน รวมถึงการพัฒนาแนวทางการบริหารที่มีความยืดหยุ่นและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 4) ผู้นำในฐานะผู้สร้างความร่วมมือและเครือข่าย การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน ผู้นำต้องสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับบุคลากรภายในองค์กร ผู้ปกครอง นักเรียน และหน่วยงานภายนอก เช่น องค์กรภาครัฐและเอกชน (Leithwood et al., 2021) การสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งช่วยให้สามารถแบ่งปันทรัพยากร แลกเปลี่ยนความรู้ และร่วมมือกันพัฒนาระบบการศึกษาที่มีคุณภาพสูงขึ้น 5) ผู้นำในฐานะผู้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การพัฒนาภาวะผู้นำต้องมาพร้อมกับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กร ผู้นำควรมีบทบาทในการสนับสนุนและสร้างโอกาสให้บุคลากรได้พัฒนาทักษะของตนเองผ่านการอบรม การพัฒนาทางวิชาชีพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Shields, 2020) การบริหารการเปลี่ยนแปลงจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นหากบุคลากรในองค์กรมีความพร้อมและสามารถปรับตัวเข้ากับบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้ และ 6) ผู้นำในฐานะต้นแบบทางจริยธรรมและคุณธรรม ผู้นำทางการศึกษาควรมีบทบาทเป็นต้นแบบด้าน

จริยธรรมและคุณธรรมในการบริหารองค์กร การบริหารการเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อผู้นำสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในหลักจริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสังคม (Fullan, 2020) การเป็นผู้นำที่มีจริยธรรมช่วยให้บุคลากรและผู้เรียนเกิดความไว้วางใจในองค์กร และสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่ดีในระยะยาว

สรุปได้ว่า บทบาทผู้นำทางการศึกษากับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในยุคนวัตกรรมทางการศึกษาสามารถจำแนกออกได้ ดังนี้ 1) ผู้นำในฐานะผู้สร้างวิสัยทัศน์ 2) ผู้นำในฐานะผู้บริหารการเปลี่ยนแปลง 3) ผู้นำในฐานะนักสร้างนวัตกรรม 4) ผู้นำในฐานะผู้สร้างความร่วมมือ 5) ผู้นำในฐานะผู้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบุคลากร และ 6) ผู้นำในฐานะต้นแบบทางจริยธรรมและคุณธรรม

รูปภาพที่ 1 บทบาทผู้นำทางการศึกษากับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในยุคนวัตกรรมทางการศึกษา

7. บทสรุป

ผู้นำทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการบริหารองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย โดยมุ่งเน้น การสร้างวิสัยทัศน์พัฒนาบุคลากร และนำนวัตกรรมมาใช้ เพื่อให้การศึกษาเท่าทันยุคดิจิทัล ผู้นำต้องสามารถ สร้างแรงบันดาลใจส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง รวมถึงพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำดิจิทัลเพื่อนำองค์กรสู่อนาคต องค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ 2) การบริหารการเปลี่ยนแปลง 3) การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม 4) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 5) การบริหารด้วยจริยธรรม และ 6) การสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ

คุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำ คือ 1) วิสัยทัศน์ที่ชัดเจน 2) การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ 3) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 4) การสร้างเครือข่าย 5) การนำเทคโนโลยีมาใช้ 6) การบริหารการเปลี่ยนแปลง และ 7) ความซื่อสัตย์และจริยธรรม

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ ได้แก่ 1) การศึกษาและฝึกอบรม 2) การเรียนรู้จากที่ปรึกษา 3) การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง 4) การสร้างเครือข่าย 5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมภาวะผู้นำ

และ 6) การพัฒนาผู้นำที่มีคุณธรรม บทบาทของผู้นำในการบริหารการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ 2) การบริหารการเปลี่ยนแปลง 3) การเป็นผู้นำนวัตกรรม 4) การสร้างความร่วมมือ 5) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และ 6) การเป็นต้นแบบด้านจริยธรรมและความโปร่งใส ทั้งหมดนี้ช่วยให้ผู้นำทางการศึกษาสามารถบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). นโยบายการศึกษาไทยแลนด์ 4.0. กระทรวงศึกษาธิการ.
- ปิยะนันท์ พูลศิริ. (2565). นวัตกรรมทางการศึกษาและบทบาทผู้นำ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (อศุควโร, สวงวนโว). (2563). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษา. *Journal of Graduate Review Nakhon Sawan Buddhist College*, 8(2), 237–244.
- พระครูปลัดรัตน ฐิตคุโณ, บุญเชิด ชำนิศาสตร์, และ สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2567). การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา*, 2(1), 76–92.
- พระมหาปฐมภูมิ ปณฺญาปทีโป (จังพล), และ จิราภรณ์ ผันสว่าง. (2565). ภาวะผู้นำทางการศึกษากับการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารการบริหารการศึกษา มมร. วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 2(1), 43–52.
- สมบัติ นพรัก. (2563). ภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2564). การบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Azorin, C., Harris, A., & Jones, M. (2021). Leading educational change in the post-pandemic world: Exploring leadership practices in schools. *Educational Management Administration & Leadership*, 49(3), 383–400.
<https://doi.org/10.1177/1741143220987851>
- Brown, M. (2021). *Educational technology and leadership: Preparing schools for the future*. Springer.
- Bush, T. (2020). *Educational leadership and management in the digital age*. Sage Publications.
- Bush, T. (2021). *Theories of educational leadership and management* (5th ed.). Sage Publications.
- Bush, T., & Glover, D. (2019). *School leadership and management: Theories, policies, and practices*. Routledge.
- Fullan, M. (2018). *The new meaning of educational change* (5th ed.). Teachers College Press.
- Fullan, M. (2020). *Leading in a culture of change* (2nd ed.). John Wiley & Sons.

- Hallinger, P. (2018). Leadership for 21st century schools: From instructional leadership to leadership for learning. *Journal of Educational Administration*, 56(2), 161–182.
- Hallinger, P., & Wang, W. (2022). The evolution of educational leadership and management research. *Educational Administration Quarterly*, 58(1), 5–30.
<https://doi.org/10.1177/0013161X211048803>
- Hargreaves, A., & Shirley, D. (2020). *Leading from the middle: Spreading learning, well-being, and identity across Ontario*. Ontario: Ministry of Education.
- Harris, A., & Jones, M. (2022). COVID-19 and school leadership: Implications for practice and preparation. *Educational Management Administration & Leadership*, 50(1), 3–12.
<https://doi.org/10.1177/1741143220969216>
- Kotter, J. P. (2018). *Leading change*. Harvard Business Review Press.
- Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2019). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management*, 40(1), 5–22.
- Leithwood, K., Sun, J., & Pollock, K. (2021). *How school leaders contribute to student success: The four paths framework*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-57039-0>
- OECD. (2022). *Trends shaping education 2022*. OECD Publishing.
<https://doi.org/10.1787/6d78f27c-en>
- Robinson, V. (2019). *Reduce change to increase improvement*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Shields, C. M. (2020). *Transformative leadership in education: Equitable change in an uncertain world*. Routledge.